

Kaķa laime

Leona Kalēja stāsts
Amandas Krūmiņas ilustrācijas

Kārļa Skalbes latviešu skolā jau daudz gadu darbojas tautasdeju grupa. Katru sestdienu pēc parastajām stundām — latviešu valodas, vēstures un ģeogrāfijas — bērni vēl vienu stundu pavada dejojot. Viņi mācās *Ačkupu*, *Maģo danci* un *Sudmalīņas*. Dažreiz dejošana sokas labi, citreiz — ne tik labi, bet, kad grupa uzstājas Daugavas Vanagu vai baznīcas sarīkojumos, skatītāji aplaudē tik un tā. Un dejotāji arī jūtas labi.

Šogad Kārļa Skalbes skolas tautasdeju grupa ir uzaicināta piedalīties

Jāņu lieluzvedumā. Tajā dziedāšot kori no piecām vai pat sešām

pilsētām un dejošot tikpat daudz tautasdeju grupu. Baznīcas koris braucienam irēšot autobusu, lai tie dejotāji, kas vēlas, var braukt līdzī.

Kalniņu Sandrai autobusa nevajag. Viņas vecākiem pieder

liels auto. Brauks visa ģimene, un pietiks vietas vēl arī citiem. Sandra to paziņo mēģinājumā, un drīz ir sarunāts, ka ar Kalniņiem brauks arī Baņuta, Larisa, Gunārs un Vilnis. Ja nepietiks vietas mantām, tās tiks autobusā. Lai brauc pašas.

Laiks pirms Jāņu sestdienas paiet ātri. Skola ir beigusies, var rītos ilgi gulēt, var stundām spēlēt ar draugiem. Vakaros gan jābrauc uz mēģinājumiem. Sandrai un Gunāram vajag jaunu kurpju, Baņutai — matu lenšu. Arī tas viss kārtojams un gādājams. Piektdienas vakarā tētis un Sandra aizved

tautastērpus koņa priekšniekam. Ērtības labad visas ģimenes tērpi — tēta, māmiņas un visu bērnu — sakārti divos brūnos drēbju maisos. Vēlāk atgriežoties, tieši mājas priekšā no krūmiem izdrāžas liels, melns kaķis. Tik tikko no auto riteņiem

izglābies, tas ņaudēdams pazūd tumsā.

„Ja melns kaķis pārskrien pāri ceļam, tas nozīmē nelaيمي,” Sandrai iekrīt prātā kaut kur dzirdēta māņticība. Pēkšņi viņai sametas pavisam savādi ap sirdi. Arī nākamajā rītā, visiem kāpjot mašīnā, Sandra iedomājas par to pašu. Izbraucot no garāžas, viņa skatās apkārt.

„Kur tāds melns kaķis te gadījās?” viņa domā. „Tādu es nekad agrāk neesmu redzējusi.” Ja nu kaķis pareģojis kādu nelaيمي, tad ceļa sākumā to nemana. Visi jautri sarunājas. Sandras tētis stāsta par vienu no šī vakara diriģentiem, kas tikai vakar esot iebraucis

no Zviedrijas. Māmiņa, kā jau liela dziedātāja, uzsāk dziesmu karu. Dzied zēni pret

meitenēm, un visiem balsis ir tik skaļas un smieklu pilnas, ka blakus braucošajās mašīnās cilvēki brīnās: kas tur tik skaļi priecājas?

Ap pusdienas laiku tētis apstādina mašīnu restorāna priekšā. Hamburgeri ar sieru un franču kartupeļi garšo visiem — kā lieliem, tā

maziem. Atkal skan
jautras sarunas.

„Paskaties, kā tas
vecītis uz mums lūr!” Vilnis
piebaksta Gunāram.
Bērni paskatās uz blakus
galdu. Pie tā sēž ļoti tievs

un garš vīrs pelēkā adītā
jakā, kas saulainajai
jūnija dienai liekas par
siltu. Uzķēris bērnu
skatus, vīrs steidzīgi
pievērs uzmanību savām
pusdienām. Gaži,
pelēkbrūni mati pārkrīt
pierei.

Visu pārējo maltītes
laiku bērni vairākas
reizes mana, ka svešais
vīrs viņus novēro, taču
tāpat kā pirmo reizi,
kad bērni palūkojas uz
viņa pusi, tas vienmēr
nolaiž acis un dūšīgi kož
maizītē vai piedzeņ
kafiju.

„Mēs esam laukos,”
māmiņa ievēro bērnu
nemieru. „Varbūt
cilvēks nekad nav
redzējis bērnus, kas
runā svešā valodā.”

Pārspriežot dažādus
piedzīvojumus, kas
katram gadījušies,
runājot latviski tādā
vietā, kur to saprot tikai
paši runātāji, braucēji
sakāpj mašīnā. Pēc
pāris stundām viņi
priecīgi iegriežas Jāņu

svinību vietā. Tur jau redzami daudzi līgotāji. Uz pakalna sapulcējušies koristi, — tūliņ sāksies mēģinājums.

Arī Kalniņi kļūst steidzīgi.

„Autobuss vēl nav iebraucis,” saka tētis.

„Kad pienāk, ļaujiet cilvēkiem izkāpt un tad paņemiet mūsu tautastērpus! Dzīvosim trešajā kabīnē.”

Tētis un māmiņa aiziet dziedāt, bērni apskrien pazīstamās vietas. Te viņi katru gadu divas nedēļas pavada vasaras nometnē. Jāapskata kabīnes, ēdamzāle, jāaizskrien līdz

pludmalei. Kad viņi atgriežas atpakaļ, laukuma malā stāv arī autobuss. Tukšs. No kalna skan skaļa dziedāšana, — mēģinājums ir sācies.

„Paskaties,” Larisa pēkšņi sagrauj Sandras elkoni. Autobusa pusē, kur atrodas bagāžas nodalījums, likņā gaŗš,

tievs vīrs pelēkā adītā jakā. „Vai tas nav tas — no restorāna?”

„Ko viņš te dara?”
bērni stāv un skatās.
Vīrs izcilā pie autobusa
vēl palikušos koferus un
drēbju maisus, paņem
divus un tad, ātri
paskatīties apkārt,
pazūd pa taku mežā.

„Savādi,” murmina
Sandra. Tad visi skrien
lejā no kalna, lai no
autobusa paņemtu
mantas. Viņi, tāpat
kā gaŗais, sveŗais
vīrs, cilā koferus un
mantu maisus.
Tikai kaut kas
ŗoreiz nav kārtībā.
Lai kā viņi meklētu,
savus drēbju
maisus viņi nevar
atrast.

„Tas vecis nozaga
mūsu tautastērpus!”
Vilnis saka, un viņam ir

tāda savāda,
aizsmakusi balss. „Ko
mēs vilksim tautasdeju
uzvedumā?”

„Ko tētis un māmiņa
vilks koncertā?” prasa
Sandra un pēc brīŗa
piebilst: „Māmiņas
tautastērps ir no
Latvijas...”

„Paklau,” Gunārs ir

droŗāks, „tas vecītis
iegāja meŗā. Tur kabīŗu
nav, un taka izbeidzas

pie ezera. Mēs viņu noķersim!”

Bērni skriešus metas mežā. Uz takas vīra, protams, vairs nav. Ezera krastā arī viss ir kluss. Nekur neviena cilvēka, tikai Priežu mājas durvis pavežas, lai ielaistu lielo, melno suni.

„Ja kāds svešs te būtu bijis,” Sandra saka, „Bugis būtu rējis.”

„Un kodis!” piebilst Larisa, kam tāda nelaime ar melno suni vienu vasaru gadījusies.

Pārrunas par melno suni nepalīdz atrast tautastērpus. Bērni izskraida pludmali,

ieskrien mežā, taču zaglis ir un paliek kā ūdenī iekritis.

„Vecītis droši vien domāja, ka dabū labas mantas,” zēni prāto.

„Kur viņš liks latviešu tautastērpus?”

„Tā iet, kad palaiž nagus!”

„Hā! Hā!” saka Sandra, taču smiekli

nemaz nenāk.

„Ko lai mēs tagad darām? Un kā lai mēs izstāstām vecākiem?”

Visi pagriežas un iet uz kabīni. Jau pa gabalu viņi redz tēti uztraukti sarunājamies ar cilvēkiem kabīnes priekšā. Pavisam skaidri līdz bērniem nonāk daži sarunu teikumi:

„...jāgērbjas... drēbju nav...bērni kaut kur aizdauzījušies... pēriena vajag...”

„Tētis dusmīgs,” saka Sandra, un bērni, visi kā viens, pazūd atpakaļ mežā. Ko darīt viņi nezina, taču tas, ka pašlaik nevar rādīties vecākiem, ir skaidrs

visiem. Galu galā, ja paši būtu sagaidījuši autobusu, kā tika teikts, drēbes nebūtu nozagtas.

Nonākuši atpakaļ ezermalā, bērni nemierīgi mīņājas mitrajās smiltīs. Ezers pavasaros un agrā vasarā bieži pārplūst,

tāpēc krastmalas smiltis kļūst slapjas. Ejot pa šādām smiltīm, tādās paliek labi saredzamas pēdas. Un pēkšņi Baņuta smiltīs pamana lielu kāju

nospiedumus. Pēdas ved tieši uz Priežu mājām.

Taču netālu no Priedēm pēdas pazūd. Gājējs ir gājis pāri koka laipai, kas ved gan uz mājām, gan tām gaŗām. Bērni apskraida visu apkārtni, viņi piezvana pie Priežu durvīm. Varbūt kāds svešo ir redzējis? Durvis neviens neatver, laikam jau Priedes ir aizgājuši uz Līgo koncertu. Un nav nekādu zīmju, ka kāds būtu staigājis pa apkārtni.

„Uzmanību! Uzmanību!” līdz ezermalai atskan nometnes skaļruņa metāliskā balss. „Netīšām paņemti divi tautastērpu drēbju maisi. Tos var saņemt nometnes

kantīnē! Uzmanību! Uzmanību!”

Ja skaļruņa balsij vēl kas stāstāms vai ziņojams, to ezermalā neviens vairs nedzird. Pa galvu pa kaklu, krizdami, klupdami, bērni drāžas uz nometni. Pie kantīnes ēkas viņi saskrienas ar vecākiem. Skaidroties nav laika, tautasdeju grupas vadītājs nepacietīgi māj, un koristi jau stājas gājienam. Turpat kantīnē — aiz letes vai stūrī — visi uzrauj tautastērpus. Baņutai pat nav laika bizēs iepīt jaunās matu lentes! Māmiņa steidzīgi noglauž trim meitenēm matus, un

visi izskrien ārā. Pēdējā brīdī, taču tomēr vēl

laikā gan!

Tautasdeju dejotāji kā parasti uzstājas pirmie. Tad, piekusuši un apmierināti, tie sakrīt zālītē un uz segām kalna malā. Uz skatuves, koristiem un skatītājiem aplaudējot, uznāk melnā uzvalkā tērpies diriģents — ļoti tievs un gaŗš vīrs ar pelēkbrūniem matiem, kas, tam paklanoties, pārkrīt pāri pieri.

„Vecītis!” —

„Zaglis!” — „Diriģents

no Zviedrijas!” bērni nezina — sarkt vai smieties.

Vēlāk, kad kalna galā ir aizdegta Jāņuguns muca, bet lejā — uz asfaltēta basketbola laukuma — dejo pirmie pāri, vecāki iepazīstina bērnus ar diriģentu Zanti.

„Es jūs jau esmu

saticis,” diriģents sniedz roku. „Kādu divu stundu braucienā no šejienes restorānā mēs pie

blakus galdiņiem ēdām pusdienas. Taču jūs visi tik priecīgi runājāties, ka man negribējās jūs pārtraukt, sakot, ka es arī saprotu latviski." Tad diriģents atvainojas.

„Jūsu drēbju maisi un manējie izskatās pavisam vienādi. Kļūdu pamanīju tikai tad, kad Priedes teica, ka man jāsteidzoties pārģērbties koncertam.”

„Ir gan jums, mazie, kaķa laime,” tētis smaida. „Viss nokārtojies tik labi, cik nu iespējams.”

„Vai kaķa nelaime!” Sandra sāk smieties un izstāsta visiem par melno kaķi,

kas vakar pārskrēja pāri ceļam auto priekšā.

„Kaķa laime vai nelaime, — kāda tur starpība,” bērni nospriež un, dzirdējuši, ka tētis un māmiņa aicina diriģentu Zanti parunāties, veikli pazūd savās gaitās.

Kaut arī neviens tam īsti netic, viņi jau pagājušajā vasarā ir sarunājuši iet meklēt papardes ziedu. Mežmalā papardes aug atliku likām. Un drošāka laime nekā kaķa laime derētu katram — Sandrai, Baņutai, Larisai, Gunāram un Vilnim. Man arī. Un tev?

*****

Latviešu tautas ticējumi.

Stāstā, ko tu tikko izlasīji, kaķis pārskrēja pāri ceļam un bērniem gadījās nelaime (vai vismaz viņiem tā likās). Latviešiem un arī citām tautām ir daudz ticējumu par kaķiem.

Tie saka, ja melns kaķis pārskrien pāri ceļam, notiks kaut kas slikts. Ir tādi, kas iesaka tūliņ iet atpakaļ mājās un paredzēto ceļojumu atsākt tikai nākamajā dienā.

Tas varbūt tādēļ, ka melns vispār tiek uzskatīts par nelaimes krāsu. Kāds cits latviešu tautas ticējums saka: ja ceļam pārskrien pāri raibs kaķis, nelaime būs tikai maziņa

— ne īsta nelaime, bet tāda kā ķeza. Un ja ceļam pārskrien pāri balts kaķis, tad pārējā diena sagaidāma laba un jauka.

Tāpat ir jāievēro, no kuŗas puses kaķis skrien. Ja melnais kaķis pārskrien no labās uz kreiso pusi, — būs nelaime, ja no kreisās uz labo pusi, — laime. Ja no kreisās ceļa puses uz labo pārskrien balts kaķis, tad gan laikam laimei nebūs gala!

Un, tāpat kā ar visiem ticējumiem, ir arī šis un tas, ko var darīt, lai gaidāmo nelaimi novērstu; ne jau katrs var atļauties mierīgi iet atpakaļ mājās un kavēt darbu vai, teiksim, skolu. Tāpēc, ieraugot melnu kaķi, cilvēkam der trīs reizes nospļauties vai trīs reizes apgriezties apkārt. Un, ja grib būt pavisam drošs, tad pirms griešanās jāpakāpjas deviņi soļi atpakaļ. Tad negadīsies vairs ne nelaime, ne ķeza. Vai vismaz tautas ticējumu krājums tā saka.

Uzzīmē kaķi, kas nesīs tev laimi!

Skolotāju / vecāku lapa

Virsraksts: Kaķa laime

Autors: Leons Kalējs

Ilustrators: Amanda Krūmiņa

Līmenis

LIX: 45

Valodas līmenis: B1

Piemērotais vecums: 5.-6. klase

Vārdu saraksts

Paplašinātais vārdu krājums

aizsmacis	<i>hoarse</i>
asfaltēts basketbola laukums	<i>asphalt basketball court</i>
drēbju maiss	<i>garment bag</i>
dziesmu karš	<i>game where 2 or more sides compete at singing</i>
izcils	<i>prominent, outstanding</i>
(iz)drāzties	<i>to rush out</i>
(iz)glābties	<i>to save oneself</i>
Jāņi	<i>St. John's festival, June 23rd</i>
kantīne	<i>canteen, camp store</i>
kāju nospiedumi	<i>footprints</i>
laipa	<i>footbridge</i>
lieluzvedums	<i>performance</i>
līkņāt	<i>to stoop</i>
lūrēt	<i>to peer</i>
māņticība	<i>superstition</i>
novērst	<i>to avert</i>
pakalns	<i>small hill</i>
pareģot	<i>to fortell, predict</i>
pārplūst	<i>to overflow</i>
sarkt	<i>to blush</i>
skaļrunis	<i>speaker</i>
taustastērps	<i>Latvian folk costume or "taustastērps"</i>
tautas ticējums	<i>folk-belief</i>
zaglis	<i>thief</i>
Zviedrija	<i>Sweden</i>

Īpaši vārdi un frāzes

Ačkups, Maģais dancis

un *Sudmaliņas* *specific folk dances*

Daugavas Vanagi *Latvian Relief Society*

ērtības labad *for the sake of convenience*

Jāņuguns muca *burning barrel celebrating St. John's festival*

kā ūdenī iekrist *disappear*

Kārlis Skalbe *Latvian writer 1879-1944*

krizdami, klupdami *to stumble in*

ķeza *a scrape, a mess, a pickle*

pa galvu pa kaklu *head over heels*

samesties pavisam savādi ap sirdi *to feel odd, to have a funny feeling*

visi kā viens *as one*

Pārrunu jautājumi

- Cik veci ir stāsta bērni?
- Pārrunājiet stāstā minēto latviešu nometni, kur notiek lieluzvedums. Aprakstiet, kādas vietas ir šajā īpašumā.
- Pārrunājiet bērnu nometnes, kurās skolēni ir piedalījušies.

Nodarbības stundā

1. Mācīties Jāņu dziesmas vai rotaļas:

Ilga Reizniece māca rotaļas 2012. gadā:

<https://youtu.be/9cB7oRvm2HA>

Skandinieku ieskaņojums (bez video):

<https://youtu.be/QM2jwSAuhRM>

Uzdevumi / Darba lapas

1. Jāņu tradīcijas - 1. uzdevums
2. Uzzīmē diriģentu! - 4. uzdevums
3. Tautastērpi - 6. uzdevums
4. Daudzskaitlinieki: vārdi, kam nav vienskaitļa formas - 10. uzdevums

Rakstu darbi

1. Māņticības - 2. uzdevums
2. Pašam savs dziesmu karš! - 3. uzdevums
3. Latviešu valoda amerikāņu (vai citas mītnes zemes) sabiedrībā - 5. uzdevums
4. Vasara nometnē - 7. uzdevums
5. Kas noticis? - 8. uzdevums
6. Ticējumi par kaķiem - 9. uzdevums

Jāņu tradīcijas

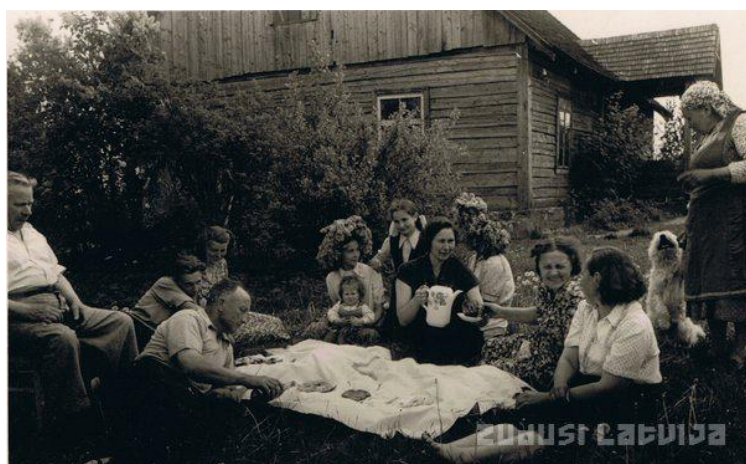
Kādas Jāņu tradīcijas tu pazīsti? Apraksti, kas notiek katrā attēlā! Uzraksti par katru no tiem vienu vai divus teikumus!

Māņticības

*Izvēlies vienu no pazīstamajām māņticībām!
Tad uzraksti divus trīs teikumus par katru no
jautājumiem!*

- A. Ja melns kaķis pārskrien pāri ceļam, – tas nozīmē nelaimi.
- B. Ja saplīst spogulis, tad nelaimes vajās septiņus gadus.
- C. Ja uz ietves atrod monētu, tad būs laime.
- D. 13. numurs ir nelaimīgs, tāpēc viesnīcām nav 13. stāva.
- E. Somu nedrīkst likt uz zemes, tad nebūs naudas.
- F. Lai sporta komandai vēlētu veiksmi, tad tās zeķes nedrīkst mazgāt.

Izvēlējos šo māņticību: _____

1. Kad tu par māņticību uzzināji? Kas tev to pastāstīja? _____

_____

_____

2. Paskaidro māņticības pirmo daļu, piemēram, „Ja dara tā...”! _____

_____

_____

3. Paskaidro māņticības otro daļu, piemēram, „Tad notiks...”! _____

_____

_____

4. Vai tu tici šai māņticībai? Kāpēc? _____

_____

_____

Pašam savs dziesmu karš!

Braucot uz Jāņiem, Kalniņu ģimenes mašīnā notiek dziesmu karš. Sacenties ar sevi latviešu dziesmu zināšanā! Neskatoties grāmatās vai internetā, uzraksti pirmo pantu latviešu dziesmai par:

zirgu

---

karogu

---

dziedāšanu

---

sunī

---

māti vai tēvu

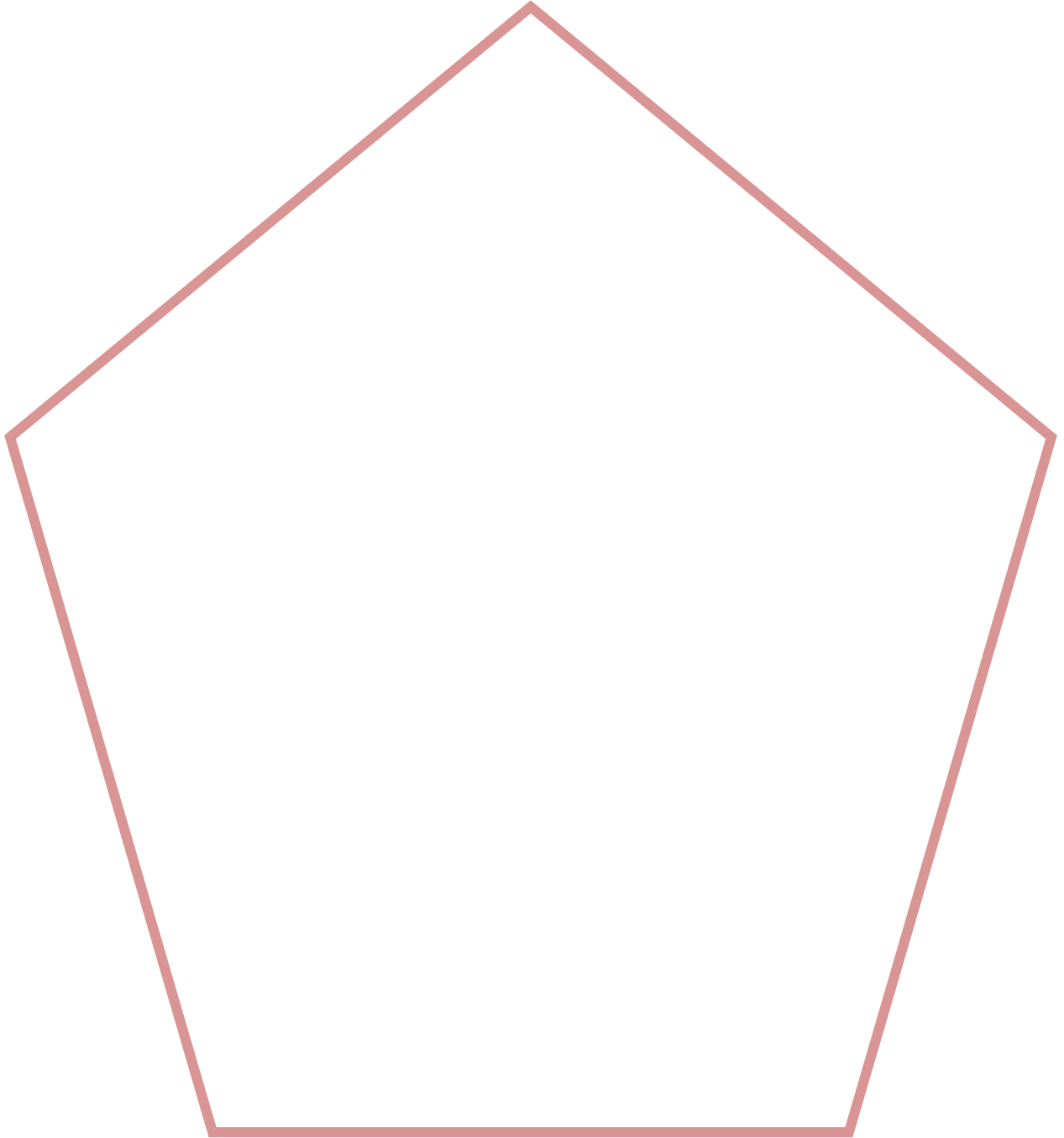

Uzzīmē diriģentu!

Iedomājies, kāds izskatījās viesdiriģents Zantis no Zviedrijas! Sameklē stāstā diriģenta aprakstu! Uzzīmē kora diriģentu, ar ko bērni ir nejauši iepazinušies!

Kas noticis?

Ierodoties nometnes vietā, Kalniņa kungs un kundze aiziet uz mēģinājumu un liek bērniem sagaidīt autobusu. Autobusā ir viņu

tautastērpi. Bērni savus tērpus nevar atrast un viņi pieņem, ka kāds tos ir nozadzis. Viņi ir ļoti uztraukušies.

Kas vēl varētu notikt mantām, ko nevar atrast? Uzraksti piecas iespējas! Drīksti domāt ļoti radoši, piemēram, mantas drīkst aiznest citplanētieši!

1. _____
_____
2. _____
_____
3. _____
_____
4. _____
_____
5. _____
_____

Ticējumi par kaķiem

Stāsta nobeigumā ir īss latviešu tautas ticējumu apraksts. Pārlasi to un atbildi uz jautājumiem pāris vārdos!

1. Ko nozīmē „pārskriet pāri ceļam”?

---

2. Kas notiks, ja pār ceļu pārskrien melns kaķis?

---

3. Vai melnā krāsa ir laimes vai nelaiimes krāsa?

---

4. Kas notiks, ja pāri ceļam pārskrien raibs kaķis?

---

5. Kas notiks, ja pāri ceļam pārskrien balts kaķis?

---

6. No kuras puses skrienošs kaķis nes nelaimi — no labās vai no kreisās puses?

---

7. Kā var novērst nelaimi, ko nes melnais kaķis? Uzraksti trīs darbības!

Daudzskaitlinieki: vārdi, kam nav vienskaitļa formas

Stāstā aprakstītas Jāņu svinības. Vārds „Jāņi” ir tikai daudzskaitļa formā, ja runa ir par svētkiem jūnijā mēnesī. Tādi paši daudzskaitlinieki ir arī citi latviešu svētku nosaukumi – Miķeļi vai Mārtiņi – un arī daudzi citi vārdi. Šādus vārdus sauc par daudzskaitliniekiem. Padomā, kurus vēl vārdus nelieto vienskaitlī! Aizpildi tabulu! Dots katra vārda pirmais burts.

Svētki, ko atzīmē 23.-24. jūnijā	<i>Jāņi</i>
Apģērba gabals, ko velk ķermeņa apakšdaļā – no jostasvietas uz leju	B
Svētki, ko atzīmē 24.-25. decembrī	Z
Ierīce redzes uzlabošanai, ko liek uz deguna	B
Rīta ēdienreize	B
Verama plāksne, kas noslēdz ieeju un izeju	D
Balts, viegls pulveris, ko izmanto maizes cepšanai	M
Slimība, kas liek šķaudīt	I
Ierīce, ar ko griež	Š
Ceremonija un svinības, kad apprecas	K
Cilvēki	Ļ